

Bruce Fink, *Για τον έρωτα: Εισαγωγή στο όγδοο σεμινάριο του Λακάν (Η μεταβίβαση)*

© για την ελληνική γλώσσα, εκδόσεις OPOSITO

Πρώτη έκδοση, Απρίλιος 2024

Πρώτη ανατύπωση Απρίλιος 2025

ISBN: 978-618-85746-9-4

Τίτλος πρωτότυπου: *Lacan on Love: An Exploration of Lacan's Seminar VIII, Transference*

Πρώτη έκδοση: Polity Press, 2016

Μετάφραση: Στέλλα Μαύρη και Μιχάλης Μεντίνης

Επιμέλεια κειμένου: Δέσποινα Τσουμάνη

Πρόλογος: Κώστας Τσάμπουρας

Γραφιστική επιμέλεια/σελιδοποίηση: Κώστας Κεχαγιάς

Υπεύθυνος έκδοσης: Μιχάλης Μεντίνης

Bruce Fink

Για τον έρωτα: Εισαγωγή στο όγδοο
σεμινάριο του Λακάν
(*Η μεταβίβαση*)

μετάφραση / επιμέλεια:
Στέλλα Μαύρη & Μιχάλης Μεντίνης
πρόλογος για την ελληνική έκδοση:
Κώστας Τσάμπουρας

Περιεχόμενα

Πρόλογος για την ελληνική έκδοση	13
Σύντομο σημείωμα για τη μετάφραση.....	27
Πρόλογος.....	29
Σημείωμα για τα κείμενα.....	37
Εισαγωγή.....	39
Το Συμβολικό.....	47
I Φροϋδικά πρελούδια.....	49
II Φροϋδικά Αινίγματα	59
III Η λακανική ανάγνωση του Συμποσίου του Πλάτωνα..	85
Το Φαντασιακό.....	115
IV Φροϋδικά Πρελούδια.....	117
V Το Φαντασιακό στον Λακάν.....	127
Το Πραγματικό.....	173
VI Έρωτας και Πραγματικό.....	175
Σκέψεις για τον έρωτα.....	191
VII Διαβάζοντας Πλάτωνα με τον Λακάν.....	193
VIII Κάποια πιθανά συμπεράσματα για τον έρωτα.....	249
Σχόλια.....	259
Βιβλιογραφία.....	293

I

Φροϋδικά πρελούδια

Ερωτικά τρίγωνα

Θα μπορούσε κανείς να αναρωτηθεί αν υπάρχει κάτι στην ψυχνάλυση που να εξηγεί καλύτερα αυτό που ο Λακάν ονομάζει «συμβολική τάξη» - μια τάξη που χαρακτηρίζεται από τη γλώσσα και τη δομή - από τα ερωτικά τρίγωνα. Ο Φρόντ αφιέρωσε αρκετά κείμενα στη μελέτη των ειδών των ερωτικών τριγώνων, στα οποία κάποιοι νευρωτικοί, τους οποίους αναφέρει ως ψυχαναγκαστικούς και υστερικούς, φαίνεται να εμπλέκονται πολύ συχνά. Θα δούμε σε ποιο βαθμό αυτά που μαθαίνουμε από αυτές τις κατηγορίες του πληθυσμού βρίσκουν εφαρμογή στους ανθρώπους γενικότερα.

Ερωτευμένοι ψυχαναγκαστικοί

Υπάρχουν κάποιοι άνδρες, γράφει ο Φρόντ στο έργο του *On the Universal Tendency to Debasement in the Sphere of Love* (Περί της καθολικής τάσης για υποτίμηση στη σφαίρα του έρωτα),¹ που αδυνατούν να ερωτευτούν μια γυναίκα, εκτός κι αν αυτή βρίσκεται ήδη σε σχέση με κάποιον άλλον άνδρα. Δεν βρίσκουν απολύτως κανένα ενδιαφέρον σε μια γυναίκα αν λείπει αυτή η τυπική, δομική, συμβολική συνθήκη - μια συνθήκη η οποία σαφέστατα συνδέεται με το οιδιπόδειο τρίγωνο, όπου, ευθύς εξαρχής, τα αγόρια έχουν να ανταγωνιστούν τους πατεράδες τους (ή/και τα αδέρφια τους) για τη στοργή της μητέρας.² Ο Φρόντ επισημαίνει ότι αυτοί οι άνδρες έχουν ανάγκη να νιώθουν ζήλια και την

«ικανοποίηση που προσφέρουν ο ανταγωνισμός και η εχθρότητα» προς έναν άλλον άνδρα, τον άνδρα που εμπλεκόταν ήδη με τη γυναίκα προτού εμφανιστούν οι ίδιοι.³

Οι άνδρες που ερωτεύονται με αυτόν τον τρόπο καταλήγουν συχνά να έχουν μια σειρά από τριγωνικές προσκολλήσεις, αποδεικνύοντας ότι δεν είναι η συγκεκριμένη γυναίκα με την οποία ερωτεύονται που είναι σημαντική αλλά η *δομική κατάσταση καθυτήν*: μια κατάσταση που περιλαμβάνει μια γυναίκα που είναι ήδη «πιασμένη» και τον άνδρα που την «έχει κατακτήσει». Αν η εν λόγω γυναίκα αφήσει το αγόρι της, τον αρραβωνιαστικό ή τον σύζυγό της, το τρίγωνο καταρρέει και η γυναίκα δεν ελκύει πια το ενδιαφέρον του υπό συζήτηση εραστή, ο οποίος παύει να νιώθει εισβολέας ή κατακτητής της περιοχής του άλλου άνδρα. Είναι η συνεχής *αδυνατότητα* της κατάστασης -η διαρκής απόγνωση για το αν θα κατακτήσει ποτέ τη γυναίκα του άλλου- η οποία διατηρεί το ενδιαφέρον του· μόλις το εμπόδιο για την κατοχή εξαφανιστεί, ομοίως εξαφανίζεται και ο έρωτάς του για εκείνη.

Πρόκειται για μια ψυχαναγκαστική διάταξη στον βαθμό που η επιθυμία του ψυχαναγκαστικού είναι πάντα η επιθυμία για κάτι αδύνατο: να επιτύχει μια ανέφικτη κατάσταση (π.χ. την τελειότητα, την παντογνωσία ή την αθανασία), να ολοκληρώσει κάτι που δεν μπορεί να ολοκληρωθεί ή να έχει στην κατοχή του κάτι που δεν μπορεί να κατακτήσει. Λέγοντας πως ο ψυχαναγκαστικός χαρακτηρίζεται από μια αδύνατη επιθυμία, ο Λακάν φτάνει στο σημείο να προσθέσει ότι η επιθυμία του αφορά την ίδια την αδυνατότητα.⁴ Μια σχέση με μια γυναίκα δεν είναι από μόνη της αρκετά ελκυστική στον εν λόγω ψυχαναγκαστικό: πρέπει απαραίτητως να διαμεσολαβείται από έναν τρίτο παράγοντα με σάρκα και οστά, ο οποίος θα καθιστά την αποστολή του ανέφικτη, επιτρέποντάς του έτσι να συνεχίσει να ονειρεύεται το «άπιαστο όνειρο» (όπως το συναντάμε στο μιούζικαλ του Μπρόντγουεϊ: «Ο άνθρωπος από τη Μάντσα»).

Αυτός ο τρίτος παράγοντας μπορεί και να μην είναι απαραίτητως

ένας μεγαλύτερος άνδρας, αν και οι μεγαλύτεροι άνδρες αποτελούν τους πιο ευχάριστους στόχους της οργής και των τεχνασμάτων του εν λόγω εραστή. Τον ψυχαναγκαστικό τον εξιτάρει όταν ο Άλλος άνδρας ορίζεται με σαφήνεια, με κοινωνικά αναγνωρίσιμους γλωσσικούς όρους της ιστορικής εποχής και κουλτούρας, ως κάποιος που έχει ένα επίσημο στάτους ως αγόρι, εραστής, σύντροφος, αρραβωνιαστικός, σύζυγος ή οτιδήποτε άλλο μπορεί να περιλαμβάνει ένας δεδομένος τόπος και χρόνος (π.χ. μινιόν, ευνοούμενος ή υπηρέτης). Αλλά ακόμη και όταν ο τρίτος παράγοντας είναι κάποιος που απλώς σχετίζεται με μια γυναίκα περιστασιακά, έχοντας ένα είδος νεφελώδους, απροσδιόριστης σχέσης με αυτήν, ο ψυχαναγκαστικός μπορεί συχνά να φαντάζεται ότι είναι πολύ πιο σημαντικός απ' ό,τι φαίνεται ή απ' ό,τι εκείνη δείχνει, δηλαδή ότι είναι κάτι σαν ένας πατρικός ανταγωνιστής.

Αν και εξωτερικά ίσως φαίνεται ότι αυτό που ελκύει τον ψυχαναγκαστικό εραστή είναι η γυναίκα ενός άλλου άνδρα, στην πραγματικότητα η λιμπιντική του εστίαση αφορά τον Άλλο άνδρα τον ίδιο – γιατί είναι ο ανταγωνισμός με αυτόν τον Άλλο άνδρα που τον εξιτάρει, που τον θυμώνει και τον αναστατώνει, και που τον κάνει να νιώθει ανώτερος ή κατώτερος από αυτόν. Στο συνειδητό επίπεδο πιστεύει ότι αυτό που τον συναρπάζει είναι η γυναίκα του Άλλου· στο ασυνείδητο επίπεδο, όμως, είναι η μάχη με τον Άλλο άνδρα που τον συναρπάζει.⁵

Ο προσχηματικός στόχος φαίνεται να είναι να νικήσει αυτόν τον άνδρα (και να του πάρει το κορίτσι), με τον ίδιο τρόπο που κάποιος κάποτε επιθυμούσε, αλλά απέτυχε, να νικήσει τον ίδιο του τον πατέρα. Ίσως σε ηλικία από τριών έως πέντε ετών, ο νεαρός επίδοξος πατροκτόνος να ένιωθε ότι γνώριζε τι θα έκανε με το έπαθλο αυτής της λαμπρής νίκης (θα ήταν μαζί της για πάντα, θα την αγκάλιαζε και θα έπαιρνε τη θέση του πατέρα του στο συζυγικό κρεβάτι)· αλλά στην ηλικία των είκοσι, των τριάντα ή των σαράντα, δεν τη θέλει πια μόλις την κερδίσει, αν ποτέ –απροσχεδίαστα ή αθέλητα– την κερδίσει.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι, αν και αυτού του είδους τα ψυχαναγκαστικά ερωτικά τρίγωνα τα συναντάμε πιο συχνά ανάμεσα στους άνδρες, εντοπίζονται και στις γυναίκες, για πολλές από τις οποίες ο ψυχαναγκασμός δεν είναι κάτι ξένο.

Ας προχωρήσουμε τώρα στις υστερικές και τα δικά τους τρίγωνα.

Ερωτευμένες υστερικές

Υπάρχουν κάποιες γυναίκες, μας λέει ο Φρόυντ, που οι κεραίες τους είναι ιδιαίτερα ευαίσθητες στον εντοπισμό ακόμη και της παραμικρής εκδήλωσης ενδιαφέροντος του αγαπημένου τους προς μια άλλη γυναίκα (το κύριο παράδειγμα που δίνει είναι αυτό της ευφούς υστερικής στην *Ερμηνεία των ονείρων*).⁶ Αν της δώσει την εντύπωση ότι εκτιμάει, φιλοφρονεί ή θαυμάζει μια γυναίκα που γνωρίζει από τη δουλειά ή από κάποιο άλλο περιβάλλον, ακόμη κι αν αυτό εκφράζεται με τον πιο χαλαρό τρόπο, πυροδοτείται μια αλυσιδωτή αντίδραση: η υστερική ζηλεύει - συχνά παραφρονεί - και ρωτάει συνέχεια γι' αυτή τη γυναίκα, προσπαθώντας να διακρίνει τι είναι αυτό που βλέπει σε αυτήν ο αγαπημένος της. (Όπως συμβαίνει και με τον ψυχαναγκασμό, στην υστερία συναντάμε και άνδρες που εμφανίζουν αυτή την εξαιρετική ευαισθησία στις εκδηλώσεις της συντρόφου ή του συντρόφου τους προς κάποιον άλλο, τόσο στα ετερόφυλα όσο και στα ομόφυλα ζευγάρια.)⁷

Σύμφωνα με τον Λακάν, το ερώτημα που κινητοποιεί την υστερική είναι: «Πώς μπορεί να αγαπηθεί μια γυναίκα;»⁸ - με άλλα λόγια, πώς μπορεί αυτός ο άνδρας, ο οποίος δηλώνει ότι με αγαπάει, να βρίσκει κάτι να αγαπήσει σε μια άλλη γυναίκα; Ισχυρίζεται ότι είναι ικανοποιημένος μαζί μου, αλλά παρ' όλα αυτά όταν εμφανίζεται κάποια, με την οποία δεν μοιάζουμε καθόλου, εκείνος βρίσκει πολλά να εγκωμιάσει σε αυτήν! Αυτό σημαίνει ότι δεν είμαι πια το άλφα και το ωμέγα της ύπαρξής του· πρέπει να βρω έναν τρόπο να ανακτήσω τη θέση που μου ανήκει.

Το ερώτημα: «Πώς μπορεί να αγαπηθεί μια γυναίκα;» μπορεί να διατυπωθεί κοινώς ως: «Τι έχει αυτή που δεν έχω εγώ;». Ίσως αν τη μελετήσω προσεκτικά και μάθω τα πάντα γι' αυτήν να μπορέσω να ανακαλύψω το μυστικό της, και μαζί την κρυφή αιτία αυτής της ανύποπτης επιθυμίας του αγαπημένου μου.

Δεν είναι δύσκολο να διακρίνουμε εδώ έναν παραλληλισμό με το ερώτημα του μικρού κοριτσιού: «Γιατί ο μπαμπάς αγαπάει τη μαμά περισσότερο από εμένα;» (Στο κάτω κάτω μοιράζεται το κρεβάτι μαζί της, όχι μαζί μου, και μιλάει με εκείνη για την κακή μου συμπεριφορά αλλά όχι με εμένα για τη δική της.)⁹ Τι βλέπει σε εκείνη; Τι μπορεί να του δώσει εκείνη που δεν μπορώ να του δώσω εγώ; Μία κλασική απάντηση είναι: «Ένα μωρό», γεγονός που εν μέρει εξηγεί το ενδιαφέρον των μικρών κοριτσιών για τις κούκλες, οι οποίες φαντάζονται πως είναι μωρά που έχουν αποκτήσει με τον πατέρα τους.

Ακριβώς όπως ένα μικρό κορίτσι μπορεί να παρατηρεί τη μητέρα του για να μάθει πώς πρέπει να περπατάει, να ντύνεται, να μιλάει και, εν συντομία, να είναι μια γυναίκα προκειμένου να ελκύει τον μπαμπά, την υστερική τη συναρπάζει η περιβόητη «άλλη γυναίκα», για να μάθει τι πρέπει να κάνει και πώς πρέπει να δράσει για να αιχμαλωτίσει τον αγαπημένο της. Το έντονο ενδιαφέρον της γι' αυτή την άλλη γυναίκα φτάνει συχνά σε σημείο να ξεπεράσει το ενδιαφέρον για τον αγαπημένο της.

Οι γυναίκες που μπορούν να γοητεύσουν τον άνδρα της (και ίσως και άλλους άνδρες) αποκτούν συχνά τόσο μεγάλο ενδιαφέρον για την υστερική που ο ίδιος ο άνδρας έρχεται σε δεύτερη μοίρα - γίνεται απλώς ένα όχημα, μια κορυφή στο τρίγωνο ή μια πινακίδα που δείχνει την κατεύθυνση της επιθυμίας της. Αρχίζει να μιμείται αυτές τις θελκτικές γυναίκες και χωρίς να το συνειδητοποιεί (τις περισσότερες φορές), γίνεται σαν κι εκείνες από διάφορες απόψεις, ακόμη και σε πτυχές που δεν ενδιαφέρουν καθόλου τον σύντροφό της. Για παράδειγμα, μπορεί κάλλιστα να αποκτήσει εμμονές με σωματότυπους, ρούχα και χτενίσματα που δεν του είναι ελκυστικά ή ακόμη και τον απωθούν.

Η εμμονή των γυναικών τις τελευταίες δεκαετίες με μια εμφάνιση που έχει ενισχυθεί από τα μίντια, ως επί το πλείστον από σχεδιαστές μόδας και φωτογράφους –το υπερβολικά αδύνατο σώμα– σπάνια έχει (αν τυγχάνει να έχει) την παραμικρή απήχηση στους άνδρες που τους αρέσουν οι γυναίκες. Παρ' όλα αυτά, ένα πολύ μεγάλο μέρος του γυναικείου πληθυσμού φαίνεται να έχει πιστέψει ότι, αφού κάποιες από αυτές τις υποσιτισμένες γυναίκες κατάφεραν να εμφανιστούν σε εξώφυλλα περιοδικών, οι άνδρες θα πρέπει να βρίσκουν αυτά τα σκελετωμένα σώματα εντυπωσιακά και ελκυστικά, αγνοώντας ότι η βιομηχανία της μόδας κυριαρχείται από άνδρες που δεν *ελκύονται* ιδιαίτερα από τις γυναίκες (και που συχνά εκφράζουν αηδία για τη φιγούρα της ώριμης γυναίκας, ιδιαίτερα στον βαθμό που αυτή διαφέρει από την προεφηβική αγορίστικη φιγούρα). Οι άνδρες που *ελκύονται* σεξουαλικά από τις γυναίκες, όπως ο σύζυγος της πνευματώδους υστερικής στο πρώιμο παράδειγμα του Φρόυντ, προτιμούν γενικά πιο γεμάτες, πιο γυναικείες φιγούρες, παρά αγορίστικες.

Όσο κι αν προσπαθήσει ένας άνδρας να πείσει μια υστερική σύντροφο πως, παρά το γεγονός ότι βρίσκει κάποιες γυναίκες στον περίγυρό τους ενδιαφέρουσες κατά κάποιον τρόπο, δεν φτιάχνεται με τη λεπτή τους σιλουέτα, εκείνη παρ' όλα αυτά ενδέχεται να κολλήσει με την εικόνα τους ως κάτι που πρέπει να μιμηθεί –στο κάτω κάτω, ποιος μπορεί να τον εμπιστευτεί όταν ισχυρίζεται ότι δεν τις βρίσκει ελκυστικές; Μπορεί να το λέει για να με καθησυχάσει. Αυτή δεν είναι η πιο εμφανής, *ορατή* διαφορά ανάμεσα σε εκείνες κι εμένα; Μπορεί να μη γνωρίζει καν πως σκέφτεται και να αρχίσει να γοητεύεται ανεξήγητα από εμένα αν γίνω αδύνατη σαν εκείνες.¹⁰ Σε κάθε περίπτωση, δεν είναι οι συγκεκριμένες ιδιότητες ή τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας της άλλης γυναίκας που είναι τόσο σημαντικά για εκείνη· αυτό που είναι πρωταρχικής σημασίας είναι η *δομική της θέση* ως κάποια που βρίσκει τον τρόπο να προκαλεί την επιθυμία σε έναν σύντροφο,

του οποίου η επιθυμία μπορεί κάλλιστα να βιώνεται από την υστερική ως φθίνουσα, αν όχι ολικά νεκρή.

Τι θα συμβεί, λοιπόν, αν το ερωτικό τρίγωνο της υστερικής καταρρεύσει; Θυμηθείτε ότι για τον ψυχαναγκαστικό που άθελά του καταφέρνει να χαλάσει τη σχέση του Άλλου άνδρα -ή που παρακολουθεί τον χωρισμό του ζευγαριού χωρίς τη δική του ανάμειξη- η δήθεν γυναίκα των ονείρων του χάνει ξαφνικά κάθε χρησιμότητα· εκτός και αν υπάρχει μια πιθανότητα να τα ξαναβρεί με τον σύντροφό της, που στην περίπτωση αυτή η συστηματική εμπλοκή του πρώην συντρόφου μπορεί να τροφοδοτήσει τη συνέχιση του ενδιαφέροντος του ψυχαναγκαστικού. Τι θα συμβεί αν ο σύντροφος της υστερικής χάσει κάθε ενδιαφέρον για την άλλη γυναίκα; Θα νιώσει η υστερική πως έχει θριαμβεύσει έχοντας επικρατήσει των ανταγωνιστριών της; Στιγμιαία ίσως, αλλά το πιθανότερο είναι ότι θα επιδιώξει να εντοπίσει το ενδιαφέρον του συντρόφου της για μια άλλη γυναίκα και, αν αυτό δεν είναι εφικτό, μπορεί να φτάσει ακόμη και στο σημείο να συστήσει η ίδια μια νέα γυναίκα στον σύντροφό της, ελπίζοντας να προκαλέσει την επιθυμία του, την οποία μετά θα αρχίσει να διερευνά.

Γιατί όταν δεν υπάρχει επιθυμία στον σύντροφό της για να την εξερευνήσει, αισθάνεται ότι είναι νεκρός - κάτι που σημαίνει πως μπορεί να πεθαίνει και η ίδια. Η επιθυμία, όπως μας λέει ο Σπινόζα, είναι η ουσία της ανθρωπότητας,¹¹ και πρέπει πάντα να ψάχνουμε για κάτι ή να εμπλεκόμαστε σε κάποιον είδους αναζήτηση. Ακριβώς όπως ο ψυχαναγκαστικός επιζητά πάντα έναν ανταγωνιστή για να καθιστά ανέφικτη την επιθυμία του, η υστερική πρέπει να εντοπίζει πάντα στον σύντροφό της μια επιθυμία για κάτι που βρίσκεται έξω ή πέρα από εκείνη, γεγονός που υποδηλώνει ότι είναι δυσαρεστημένος ή ότι υποφέρει από έλλειψη ικανοποίησης. Αν θέλει κάτι, αυτό οφείλεται, όπως θα έλεγε ο Σωκράτης, στο ότι αισθάνεται ότι δεν το έχει και το λαχταρά.¹² Δεν αρκεί να διακρίνει σε αυτόν την επιθυμία για κάτι που δεν έχει σε ένα πεδίο που δεν την εμπεριέχει (π.χ. εργασία,

αθλητισμό ή κάτι συναφές), γιατί θα συνεχίσει να είναι νεκρός όσον αφορά εκείνη. Εάν ο σύντροφός της δεν έχει, ή έχει πάψει να έχει ή να εκφράζει επιθυμία για κάτι που την αφορά, ειδικά μετά το πέρας των αρχικών σταδίων μιας σχέσης, μπορεί να επιχειρήσει να του την προκαλέσει.

Δεν πρέπει να θεωρήσουμε ότι όταν επιχειρεί να διακρίνει ή να προκαλέσει μια τέτοια επιθυμία στον αγαπημένο της έχει ως στόχο να τον ικανοποιήσει –να τον βοηθήσει, για παράδειγμα, να αποκτήσει αυτό που θέλει– αφού μόλις ικανοποιηθεί η επιθυμία του θα εξαφανιστεί, και εκείνη θα αναγκαστεί να ξεκινήσει την όλη διαδικασία εκ νέου. Θα πρέπει ο σύντροφος να συνεχίσει να επιθυμεί, να νιώθει ότι κάτι του λείπει, γιατί είναι αυτή η λαχτάρα του που της παρέχει μια θέση στη ζωή και της δίνει έναν σκοπό.

Μπορεί συνειδητά να πιστεύει ότι τα θέλω του τη βασανίζουν και τη ματαιώνουν και ότι δεν θα ήθελε τίποτε άλλο από το να μπορεί να του δώσει όλα όσα επιθυμεί (αν κάτι τέτοιο ήταν τότε δυνατό, αλλά θα επεκταθώ αργότερα πάνω σε αυτό). Αλλά αν μπορούσε να το κάνει, δεν θα έμενε τίποτα για να επιθυμεί τόσο εκείνη όσο και αυτός. Και μια ζωή χωρίς επιθυμία πρέπει να αποφεύγεται με κάθε κόστος, γιατί ισοδυναμεί με την ανυπαρξία, με τον θάνατο.

Έτσι, αν ήθελε πράγματι να του προσφέρει όλα όσα αυτός επιθυμεί (και δεν είναι πάντα ξεκάθαρο ότι η υστερική θέλει κάτι τέτοιο), θα έπρεπε να συγκρατήσει τον εαυτό της, να αντισταθεί στον πειρασμό. Θα έπρεπε να ματαιώσει τα θέλω της και να αφήσει ανικανοποίητη την επιθυμία της. Αυτό είναι, εν μέρει, που οδηγεί τον Λακάν να θεωρήσει ως χαρακτηριστικό της υστερικής την ανικανοποίητη επιθυμία, ενώ ο ψυχαναγκαστικός χαρακτηρίζεται από την αδύνατη επιθυμία.

Να επισημάνουμε ότι ο παραλληλισμός ανάμεσα στον ψυχαναγκασμό και την υστερία δεν είναι απόλυτος: ενώ ο ψυχαναγκαστικός ενδιαφέρεται φαινομενικά για τη γυναίκα ενός άλλου άνδρα, αλλά στην πραγματικότητα είναι απορροφημένος από το να ανταγωνίζεται και να υπονομεύει τον Άλλο άνδρα τον ίδιο, η

υστερική φαινομενικά επιζητά να μαντέψει τους λόγους πίσω από το ενδιαφέρον του δικού της άνδρα για μια άλλη γυναίκα, ενώ στην πραγματικότητα ενδιαφέρεται περισσότερο να ανακαλύψει τα μυστικά της θηλυκότητας μέσα από την άλλη γυναίκα, ώστε να μπορέσει να γίνει σαν εκείνη, κι έτσι να γίνει η πεμπτουσία της Γυναίκας. Ο ψυχαναγκαστικός εύχεται να νικήσει και να πάρει τη θέση του Άλλου άνδρα, ενώ η υστερική θέλει να μελετήσει, να μιμηθεί και να γίνει σαν την άλλη γυναίκα – κάποιες φορές σε σημείο που να ερωτεύεται αυτή τη γυναίκα, η οποία πιστεύει ότι κρατάει τα μυστικά της θηλυκότητάς της.

Επιπλέον, ο ψυχαναγκαστικός δεν επιλέγει ως ανταγωνιστή του έναν άνδρα ο οποίος φαίνεται να αρέσει στην πρώην φιλενάδα ή σύζυγό του (η επιλογή συντρόφου θα ήταν τότε δυνατή, όχι αδύνατη), ενώ η έρευνα της υστερικής περιλαμβάνει την ίδια τη γυναίκα που φαίνεται να αρέσει στον πρώην φίλο ή σύζυγό της (ή ακόμη και πατέρα, όπως στην περίπτωση της Ντόρας, όπου η Ντόρα αποκτά ενδιαφέρον για την κυρία Κ., η οποία είναι η ερωμένη του πατέρα της).¹³

Η οιδιπόδεια σύνδεση φαίνεται αρκετά ξεκάθαρη και στις δύο περιπτώσεις: στον ανταγωνισμό του με τον πατέρα του για την τρυφερότητα της μητέρας, το αγόρι επιχειρεί αναμφισβήτητα να συλλάβει τι είναι αυτό που έχει ο πατέρας του και δεν έχει ο ίδιος και κάνει τη μητέρα του να προτιμάει τον πατέρα του (η ικανότητα να βγάξει λεφτά, η σωματική δύναμη, το κοινωνικό στάτους, ένα μεγαλύτερο πέος, η αίσθηση του χιούμορ, ή οτιδήποτε άλλο, αν υποθέσουμε ότι εκείνη όντως προτιμάει τον πατέρα του αντί για αυτό), και μπορεί να επιχειρήσει να γίνει ένας άνδρας σαν τον πατέρα του, αν όχι περισσότερο άνδρας σε σύγκριση με τον πατέρα του.¹⁴ Το κορίτσι, στον ανταγωνισμό του με τη μητέρα του για την τρυφερότητα του πατέρα, επιχειρεί παρομοίως να συλλάβει τι είναι αυτό που έχει η μητέρα και δεν έχει το ίδιο, το οποίο κάνει τον πατέρα μεταξύ των δύο να προτιμάει τη μητέρα.

Αν και ένας ψυχαναγκαστικός μπορεί κάποιες φορές να

υιοθετήσει ένα τυχαίο ζευγάρι που συναντάει (για να λειτουργήσουν ως γονείς, κατά κάποιον τρόπο), με το οποίο δεν έχει προηγούμενη σχέση, και να τοποθετήσει τον εαυτό του μέσα σε αυτό, στην πλειονότητα των περιπτώσεων γνωρίζει ήδη τον άνδρα στο ζευγάρι – είτε ως φίλο είτε ως αφεντικό ή ως συνάδελφο. Πράγματι, μπορεί να μην είχε παρατηρήσει ποτέ, ούτε για μια στιγμή, τη γυναίκα, αν δεν είχε με κάποιο τρόπο ενδιαφερθεί για τον άνδρα.¹⁵

Αυτός ο φίλος, το αφεντικό ή ο συνάδελφος μεταμορφώνεται σε ένα είδος πατρικού ανταγωνιστή για τον ψυχαναγκαστικό, με τον ίδιο τρόπο που η άλλη γυναίκα που τραβά την προσοχή του άνδρα της υστερικής γίνεται για την ίδια μια αντίζηλος όπως η μητέρα ή η αδερφή της. Ο ψυχαναγκαστικός είναι ίσως πιο πιθανό να ανταγωνιστεί ευθέως τον αντίπαλό του, ενώ η υστερική είναι πιθανότερο να επιχειρήσει να μοιάσει στην αντίζηλό της ή να τη μιμηθεί. Παρά τη διαφορά αυτή, η κατάστασή τους είναι παρόμοια από πολλές απόψεις: και στις δύο περιπτώσεις, ενώ η συνειδητή τους επιθυμία περιστρέφεται γύρω από κάποιον που ανήκει στο αντίθετο φύλο, η ασυνείδητη επιθυμία τους αφορά το άτομο του ίδιου φύλου. Επίσης, σε καμία από τις δύο περιπτώσεις δεν επιτυγχάνεται μεγάλη ικανοποίηση – ή μάλλον η ικανοποίηση είναι πιο πιθανό να βρεθεί στον ανταγωνισμό με το άτομο του ίδιου φύλου παρά με το άλλο φύλο.